

Література:

1. Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод»/ Рада Європи // Міжнародний документ від 04.11.1950. [Електронний ресурс]. – http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004/print1476821628337308
2. Практика Європейського суду з прав людини щодо застосування статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на життя) [Електронний ресурс]. – <http://a2k.ua/ua/praktika- evropejskogo- sudu- s- prav- ludyny/>
3. Дяченко О. Тема Евтаназії на сторінках газети «Зеркало тижня» (2000–2011 гг.) / О. Дяченко // Медіа– Журналістика. – 2012 р. С. 257–265. [Електронний ресурс]. – http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3771/1/dialog15_257-265%2B.pdf
4. Хім'як Ю. Б. Захист права на життя у практиці Європейського суду з прав людини // Судова система. Радник – український юридичний портал. [Електронний ресурс]. – <http://radnuk.info/statti/568- sud/15168-2011-01-21-09-18-38.html>

Науковий керівник: Шуміло І. А., к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

В. Ю. Ковач¹

ЗАХИСТ ПРАВ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ В МЕЖАХ РАДИ ЄВРОПИ

Права і свободи людини в контексті світового співтовариства відіграють визначальну роль, вони є підґрунтям мирного співіснування держав на міжнародній арені. Дані права становлять невід'ємну частину принципу поваги і захисту прав людини, що безпосередньо пов'язується з міжнародним співробітництвом держав [10].

Звісно, не можна оспорити й той факт, що кожна держава наділена суверенною владою видавати норми, що визначають права й обов'язки своїх громадян, але реалізація цієї влади повинна відбуватися виключно в межах міжнародного права та його норм.

Права людини й основоположні свободи в межах Ради Європи унормовані, стандартизовані та прописані у відповідних міжнародних договорах

¹ Студентка 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

(хартіях, конвенціях), а найголовнішим із них є Європейська конвенція про захист прав людини й основних свобод 1950 р. (набрала чинності в 1953 р., на додаток до Конвенції ухвалено 14 протоколів по різних напрямках співробітництва) і Європейська соціальна хартія 1961 р. (набрала сили в 1965 р.). У даних нормативно-правових актах міститься перелік прав і основоположних свобод, які повинні гарантуватись кожній людині, яка перебуває на території держави-члена. Окрім цього в них міститься відповідна процедура нагляду та необхідні гарантії, що дозволяють реалізувати ці права.

Прийняття вищезгаданих актів було логічним продовженням і необхідним наслідком Декларації прав людини 1948 р. Таким чином, в першу чергу, щоб деталізувати та аргументувати актуальність даного питання в контексті міжнародно-правового співтовариства необхідно здійснити аналіз такого визначального та основоположного документу як Європейська конвенція про захист прав людини й основних свобод 1950 р.

Не дарма в преамбулі Конвенції про захист прав людини й основних свобод 1950 р. зазначено, що метою Ради Європи є досягнення тіснішого єднання між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод, знову підтверджуючи свою глибоку віру в ті основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі і які найкращим чином забезпечуються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки спільному розумінню і додержанню прав людини, від яких вони залежать [1, с.1].

Отже, підсумовуючи все викладене вище, необхідно зазначити, що захист і розвиток прав і свобод людини є одним із засобів досягнення більшої єдності між членами Ради Європи, як основна засада міжнародних відносин, що гарантує дипломатичну форму вирішення конфліктів у зв'язку з порушенням основоположних прав і свобод людини.

Права й свободи зазначені в Конвенції та Протоколах до неї, впливають та регулюють основні сторони життєдіяльності людини і спрямовані унормувати та врегулювати громадянську, економічну, соціальну та політичні сфери участі людини. Серед основних можна виділити: право на життя, право на свободу та особисту недоторканність особи, право на об'єднання та асоціації, право на створення сім'ї, повагу до особистого і сімейного життя, свобода думки та слова, право на вільне пересування, свобода совісті, релігії, виявлення поглядів, право на мирні збори, право на справедливий судовий розгляд, неприпустимість покарання без закону та низку інших основоположних прав і свобод.

Сьогодні вже слід говорити про те, що міжнародна спільнота держав у цілому визнала (явно або мовчазно) більшість норм цього важливого документа з прав людини звичаєвими нормами загального міжнародного права. З одного боку, фактично всі вони стали юридично обов'язковими через їх закріплення у міжнародних договорах універсального, регіонального і двостороннього, а також у законодавстві переважної більшості держав.

З іншого боку, навіть ті держави, які не є поки що учасниками відповідних договорів, не можуть ігнорувати загальновизнаний і загальнообов'язковий принцип захисту прав людини, що є імперативною нормою сучасного міжнародного права. Зміст цього принципу і розкривається у Конвенції та інших міжнародних документах.

Визначальну роль, що гарантує чіткий і дієвий контроль за реалізацією державами-учасниками Конвенції взятих на себе зобов'язань, що стосується забезпечення прав та основних свобод людини належить Європейському Суду з прав людини. Дана судова установа забезпечує гарантії прав людини, є контрольним механізмом, закладеним Конвенцією, дотримання державами-учасниками її положень, упровадження норм і принципів у межах відповідних національно-правових систем [2, с.195].

Важливим елементом цього механізму є також Комітет Міністрів Ради Європи, який з моменту підписання Конвенції здійснює нагляд за виконанням рішень Європейського суду з прав людини (зараз це ст. 46 Конвенції) [3, с.188].

Європейській суд з прав людини (далі – Суд) в своїх рішеннях неодноразово зазначав, що Конвенцію треба розглядати не як раз і назавжди розроблений правовий акт, а як документ, що постійно розвивається.

Починаючи з кінця 70 – х років ХХ століття практика Суду почала «експлуатацію потенційних можливостей Конвенції», підкреслюючи що Конвенція – це живий документ, який повинен тлумачитися відповідно до сучасних умов.

«У спробах тлумачення Конвенції Європейський Суд з прав людини базується скоріше на самому її дусові, ніж на її букві, та розглядає передусім майбутні перспективи її застосування, а не її значимість для минулого», – зазначає В. Мармазов. Такий підхід Європейського Суду підтверджується низкою судових рішень.

У Конвенції виділені основоположні принципи, що стосуються прав людини. Їх значення полягає в тому, що всі конкретні норми в законодавстві держав – учасниць (Високих Договірних Сторін) повинні створюватися відповідно до цих принципів, які є критерієм їх законності. До таких принципів

належать: 1) базові права і свободи громадянина, виділені в Конвенції; 2) верховенство права і наявність незалежного від влади суду; 3) неухильне забезпечення прав людини, які мають стати основним елементом становлення сучасної державності країн-учасниць [4, с.3].

Отже, продовжуючи думку авторів, необхідно сказати про те, що дані принципи повинні бути основоположними та керівними на міжнародно-правовій арені в межах Ради Європи, яка в свою чергу повинна забезпечити загальне та ефективне їх визнання і безпосереднє додержання.

Аналізуючи зміст Конвенції, неважко дійти висновку, що її цінність і значення полягають не тільки в закріплених у ній основних правах і свободах, а й у механізмі імплементації цих норм у національні процесуальні процедури [4, с.3]. Звісно, констатування даного положення, повинно підтверджуватись низкою нормативно-правових актів членів Ради Європи, відповідно членство яких відкрите для всіх європейських держав, які визнають принцип верховенства права і гарантують основні права людини і свободи для своїх громадян, дані права мають нормативне закріплення на державному рівні та систему гарантій з боку держави щодо підтримки даних прав і свобод.

Що стосується Європейської соціальної хартії, то це відповідний міжнародний договір, що захищає економічні та соціальні права громадян країн, які дали згоду на приєднання до хартії. Підписана державами – членами Ради Європи в Туреччині 18 жовтня 1961 р. та набула чинності 26 лютого 1965 р. Дана хартія була прийнята вже після Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, таким чином, в преамбулі Європейської соціальної хартії 1961 р. визначається, що беручи до уваги, що в Європейській конвенції про захист прав і основних свобод людини, яка була підписана в Римі 4 листопада 1950 року, та Протоколі до неї, який був підписаний у Парижі 20 березня 1952 року, держави-члени Ради Європи домовилися забезпечити своєму населенню громадянські та політичні права і свободи, визначені в цих документах, враховуючи, що здійснення соціальних прав повинно бути забезпечене без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, віросповідання, політичних переконань, національної належності чи соціального походження, сповнені рішучості спільно зробити все можливе для підвищення життєвого рівня та поліпшення соціальної забезпеченості як міського, так і сільського населення шляхом використання відповідних установ і здійснення відповідних заходів [5, с.1].

Отже, з преамбули зрозуміло, що держави-учасники сповнені рішучості та впевненості щодо необхідності введення положень хартії на міжнарод-

но-правову арену, як логічне продовження Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод 1950 р. у зв'язку з необхідністю захистити економічні та соціальні права індивіда.

Нагляд за виконанням положень даної хартії покладено на Європейський комітет з соціальних прав (відповідно до положень Європейської соціальної хартії 1961 р.) [6, с.6].

Дана Хартія в своїх положеннях визначає високі матеріальні стандарти життя, що можна досягнути в умовах ефективного функціонування соціально спрямованої ринкової економіки, взаємодії державних органів влади, підприємців та найманих працівників у вирішенні суперечливих питань організації сучасних форм виробництва. Вона фіксує передбачені для виробників широкі соціальні права (на дотримання високих стандартів охорони праці, відпочинку, страхування на випадок безробіття, пенсійне забезпечення, рівність жінок та чоловіків в оплаті однакової праці, законний страйк та інші), вона також передбачає взаємні зобов'язання соціальних партнерів.

Суспільство, яке пройшло через горнило двох світових воєн, через безліч кривавих локальних конфліктів, пережило жорстокі диктатури дійшло висновку, що не може бути миру і злагоди на Землі, не може бути цивілізованого життя без поваги до людини її прав і свобод.

Сучасні загальновизнані стандарти в галузі прав людини є дорогоцінним надбанням усіх народів. Їх формування стало можливе лише в результаті поступового, але неухильного утвердження демократичних ідеалів, проголошення найвищими цінностями суспільства законності, свободи, рівності, поваги до особистості [7, с.34].

Підбиваючи підсумки, необхідно сказати, що забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод, є необхідною передумовою належного функціонування інституту міжнародних відносин. Їх реалізація, гарантії та додержання є невід'ємним компонентом задля існування цих прав та свобод. Дані правові категорії становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі, є фундаментом демократизму. Основна їх мета – це збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є спільним надбанням держав-членів, а також сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу шляхом, зокрема, захисту та подальшого здійснення прав і основних свобод людини.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод Ради Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 р.

2. Кудас І. Б. Актуальні проблеми тлумачення Європейської Конвенції про захист прав людини і основних свобод / Кудас Ірина Борисівна // Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина : зб. наук. ст. та тез повідомл. за матеріалами Міжнар. наук. – практ. конф., 23 листоп. 2012 р. : у 2 ч. – Х. : Точка, 2012. – Ч. 1. – С. 195–196.

3. Аббакумова Д. В. Еволюція конвенційних повноважень Комітету міністрів Ради Європи / Д. В. Аббакумова // Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. пр. – Харків, 2014. – № 1. – С. 186–194.

4. Аббакумова Д. В. Комітет Міністрів Ради Європи: міжнародно – правова природа та повноваження / Д. В. Аббакумова – Х.: Право, 2016–256 с.

5. Тацій В. Я. Проблеми імплементації норм міжнародного права в національні процесуальні процедури (До 50 – річчя Конвенції про захист прав людини і основних свобод) / В. Я. Тацій, Ю. М. Грошевий // Вісн. Акад. правов. наук України. 1999р. №4(19). – Х. : Право, 2000. – С. 3–10.

6. Європейська соціальна хартія (ETSN 35) (укр/рос) Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 18.10.1961 № ETSN 35.

7. Аббакумова Д. В. Деякі аспекти процедури моніторингу в межах Ради Європи / Д. В. Аббакумова // Теорія і практика правознавства: електр. наук. фах. вид. Нац. юрид. ун – ту ім. Ярослава Мудрого –2014. – Вип. 2 (6).

8. Пирогова С. І. Загальна декларація прав людини – перший міжнародний документ про права і свободи людини (до 50– річчя прийняття) / С. І. Пирогова // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. – Харків, 1998. – Вип. 36. – С. 32–40.

9. Яковюк, І. Права людини в Європейському Союзі: загальнотеоретичний аналіз // Вісник Акад. правових наук України. – 2009. – № 1(56). – С. 55–64.

10. Яковюк І. В. Правова культура в умовах глобалізації та європейської інтеграції // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х. : Право, 2007. – Вип. 13. – С. 3–16.

Науковий керівник: Аббакумова Д. В., к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.